

Oponentský posudek bakalářské práce Jana Prchala *My a oni: O centricnosti v literatuře*

(FF UK, program Český jazyk a literatura)

Předložená práce je z hlediska standardu bakalářských prací na daném oboru vysoce nadprůměrná svou vůlí a ochotou neuchylovat se k literárněvědným termínům jako k daným a neměnným klasifikačním nálepkám, ale naopak je reflektovat jako konstruované konceptuální nástroje, jež je užitečné a nutné zkoumat, promýšlet a ověřovat, i když je chceme používat pro výklad relativně usazeného a zřetelného literárněhistorického jevu. Oním jevem je v tomto případě tendence literárního života vytvářet pro autory a literární díla pozice v centru a na periferii, které nejsou jen situační, ale také hodnotové.

Práce se procesům centralizace a periferizace věnuje na dobře zvoleném materiálu, jímž je dílo Miroslava Floriana a Vladimíra Párala. Teoretický rámec výkladu buduje z celé řady pestrých zdrojů, jež nepatří mezi banální a dokola omílané; práce tak postupuje i v řadě překvapivých kroků, kdy se autor uchyluje k neotřelým podnětům a zdrojům, někdy i z mimoliterárních oblastí.

Práce má sympatické ambice uvažovat o problematice obecně a zasazovat ji do širšího společenského kontextu. Proto se v ní pracuje i s pojmy typu moc, hierarchie nebo cenzura. Na omezeném prostoru, který práce poskytuje, se ovšem některé tyto obecné úvahové formulace jeví jako poněkud gnómičké či nezřetelné. To se týká především kapitoly o lotmanovském sémiotickém systému – takové téma by samo o sobě jistě vydalo i na větší práci než je ta bakalářská; a když je pojednáno jen v jedné dílčí kapitole takového práce, působí potom jen jako skica, která může otevírat prostor zcela různým obrazům, jež by na jejím základě mohly vzniknout.

Určitou disproporčnost a roztěkanost lze pak myslím vytknout i následujícím kapitolám. Výklad cenzury kolísá od problematizujícího a výrazně teoretizovaného výkladu až po historizující odbočky ke starému Egyptu. Kvůli tomu se pak ředí či ztrácí meritorní a citlivě koncipované myšlenky a nosné argumenty, které i tato kapitola práce nabízí.

Celek práce, jak bylo naznačeno výše, je velmi sofistikovaný a autor v něm ukazuje, že je schopný kritického myšlení, které je na fázi bakalářského studia dnes až pozoruhodné. Zároveň ale práce nabízí i některé nedbalé či problematické postupy a tvrzení. Příkladem budiž třeba výklad na str. 23, kde se nabídne výčet pěti typů výsledku cenzurního řízení tak, jak fungovalo za Rakouska-Uherska, a poté se u pátého stupně (*Typum non meretur*) uvede, že „Na toto místo, na naprostou periferii spadl po roce 89 Miroslav Florian“. Florianova pozice se tak charakterizuje zcela ahistoricky nástrojem, který byl vzat ze zcela jiného kontextu. Tím se zcela ztrácí smysl pro historické nuance: práce jako by byla nesená duchem universalismu a vírou, že najdeme-li nějaké obecné, abstrahované principy, nemusíme už zkoumat, zda fungují vskutku univerzálně a pořád stejně; z podobnosti se tak udělá stejnost, z analogie dvou věcí jedna identická věc.

Obdobně zkratkovité a poněkud povrchní či nepodložené jsou i některé další hodnotící soudy. Na s. 28 čteme větu: „Knižní distribuční síť, kterou dříve zajišťoval státní podnik Kniha a kterou dnes zajišťují soukromé knižní řetězce (především Kosmas)...“ Při vší úctě k obchodní značce Kosmasu není žádný důvod, aby se honosil výrazem především a byl vnímán jako symbol soukromých řetězců. Z hlediska tržeb si už pěknou řádku let takřka polovinu knižního trhu zaopatřují nakladatelé s vlastní distribucí (Albatros Media, Euromedia, Dobrovský, Grada, Levné knihy atd.) a i v rámci velkoobchodních distributorů představuje Kosmas jen jednoho dílčího hráče (opět vedle Euromedií či Dobrovského, ale i Pemic Books a další). Kosmas je nejspíš nejviditelnější, ale vskutku není žádný důvod dělat právě z něj zlého soukromého distributora; z hlediska obratu je jednoznačně už řadu let největší distribuční firmou Euromedia Group.

Tyto pasáže jsou – je třeba přiznat – vyvažovány pasážemi, kde se zkratce – někdy i značně žurnalistické – naopak velmi daří. To je třeba případ letmo načrtnutého, ale velice výstižného portrétu obou vybraných autorů skrze jejich využívání motivů vína, žen a zpěvu na s. 30-31. Stejně tak je třeba vyjádřit úctu před důsledností, která eviduje i vedlejší produkty tvorby, jako u Floriana pečlivě udělaný výčet textů jeho písňových textů; zároveň i zde ale podotýkám, že ne vždy jde o písňové texty ve vlastním slova smyslu, ale o zhudebněné básně (Gellnerova báseň „Pomalů v revolver se ztrácí víra“ taky není písňovým textem, i když ji Vl. Mišík velmi zdařile nazpíval).

Byť práce má po právu i ambice na poli teoretickém, jádro jejího přínosu spočívá myslím v oblasti heuristické. Shromážděné lektorské posudky a jejich výklad, které představují jádro práce, jsou nesmírně vydatným a cenným materiálem, který je vykládán uvážlivě, a přitom svižně. Výklad svědčí i o nadstandardním literárněhistorickém povědomí Jana Prchala, doprovázeném navíc ještě ochotou a schopností dohledávat jak samotný primární materiál, tak i jej funkčně a zřetelně komentovat. Velice cenné jsou i další zprostředkované informace o určujících faktorech literárního života, tedy citace o vyjednávání honorářů a o kalkulacích nákladů na vydávání knih v daném období. Za velice užitečné považuji i krátké medailónky dobových aktérů, kteří se na v daném literárním poli vyskytli, včetně schopnosti dohledat přesná data a schopnosti dosti výstižně tyto osoby slovníkově charakterizovat (jen pozn. ke str. 67 – Jaroslav Beránek byl kádrový funkcionář, který kromě redaktorských začátků vykonával jen administrativně řídicí a dozorové funkce, proto není žádný důvod očekávat jeho výskyt třeba ve *Slovníku českých spisovatelů po roce 1945*, jak to sugeruje pozn. č. 137).

Práci jako celek vnímám jako velice přínosnou. Do oborového povědomí vnáší díky získaným a zprostředkovaným archivním materiálům nová fakta a zároveň tuto heuristickou rovinu překračuje schopností zasadit archiválie do funkčního výkladového rámce, kterým je vztah centra a periferie v literatuře. V řadě neposlední je práce nadstandardní i svým rozsahem.

Proto práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou výborně.

V Praze dne 31. 5. 2020

Prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.